УДК 342.9
DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-11-18

Іздебська Уляна Ігорівна
аспірант кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0009-0001-0256-8033

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ СЛУЖБОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЯК СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

У статті досліджено трансформацію поняття службових правовідносин як сфери реалізації принципу гендерної рівності. Метою дослідження є уточнення змісту цієї категорії та з'ясування співвідношення публічного призначення служби з професійними правами і гарантіями службовця. Проаналізовано наукові підходи до визначення службових відносин, суб'єктного складу, підстав виникнення та особливостей правового регулювання. Розглянуто широке розуміння цих відносин, яке охоплює державну, військову та правоохоронну службу, а також підходи, що акцентують нормативний зв'язок особи з державою та специфіку служби як професійної діяльності. Обґрунтовано комплексну природу службових правовідносин, у яких адміністративно-правові елементи поєднуються з трудоправовими гарантіями за визначальної ролі публічно-правового регулювання. Показано, що виконання державних завдань має узгоджуватися із захистом прав, законних інтересів та можливостей особистого і професійного розвитку службовця. Охарактеризовано публічну спрямованість службової діяльності та значення юридичної відповідальності для забезпечення законності, дисципліни і стабільності функціонування органів публічної влади. Наголошено, що відповідальність службовця відображає його зобов'язання перед державою та суспільством, а її застосування потребує правових гарантій. Визначено значення розуміння служби для реалізації гендерної рівності: публічний характер обов'язків не усуває необхідності забезпечення рівних професійних можливостей жінок і чоловіків. Уточнено, що організаційні перетворення самі по собі не забезпечують результативності служби без оновлення законодавства, професійної підготовки та узгодженого управління. Окреслено питання, які потребують подальшого дослідження: електронне кадрове адміністрування, алгоритмічне ухвалення рішень, дистанційна і змішана робота, захист викривачів та забезпечення прав службовців в умовах воєнного стану. Зроблено висновок про необхідність узгодження термінології та меж адміністративно-правового і трудоправового регулювання. Результати дослідження спрямовані на розвиток теоретичних засад службових правовідносин і визначення передумов забезпечення гендерної рівності у сфері публічної служби.

Ключові слова: *службові правовідносини; публічна служба; гендерна рівність; адміністративно-правове регулювання; правовий статус службовця; юридична відповідальність; правові гарантії.*

Izdebska U. I. The Transformation of the Concept of Public Service Legal Relations as a Sphere for Implementing the Principle of Gender Equality

The article examines the transformation of the concept of public service legal relations as a sphere in which the principle of gender equality is implemented. The study aims to clarify this concept and explore the relationship between the public purpose of service and public servants' professional rights and safeguards. Scholarly approaches to defining public service relations, their participants, the grounds on which they arise, and the specific features of their legal regulation are analysed. The article considers a broad understanding of these relations encompassing civil, military, and law enforcement service, alongside approaches emphasising the legally established relationship between the individual and the state and the distinctive nature of service as a professional activity. The complex nature of public service legal relations is substantiated: administrative law elements are combined with labour law safeguards, while public law regulation retains a determining role. The study demonstrates that the performance of state tasks must be reconciled with the protection of public servants' rights, legitimate interests, and opportunities for personal and professional development. It outlines the public purpose of service and the significance of legal liability in ensuring legality, discipline, and the stable functioning of public authorities. Public servants' liability reflects their obligations to the state and society, while its application requires legal safeguards. The significance of understanding public service for implementing gender equality is identified: the public nature of official duties does not eliminate the need to ensure equal professional opportunities for women and men. Organisational changes alone cannot ensure effective service without legislative reform, professional training, and coordinated management. Areas requiring further research are identified, including electronic personnel

© Іздебська У. І., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

administration, algorithmic decision-making, remote and hybrid working arrangements, whistleblower protection, and the safeguarding of public servants' rights under martial law. The article concludes that terminology and the boundaries between administrative law and labour law regulation require harmonisation. The findings contribute to developing the theoretical foundations of public service legal relations and identifying the prerequisites for ensuring gender equality in public service.

Key words: public service legal relations; public service; gender equality; administrative law regulation; legal status of public servants; legal liability; legal safeguards.

Основою службових відносин є спрямованість професійної діяльності службовця на забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також на їх захист. Конституційне підґрунтя такого підходу закладено у статті 3 Конституції України, яка визначає пріоритетність людини, її життя, здоров'я, гідності, честі, особистої недоторканності та безпеки в системі суспільних цінностей [1]. Прийняття присяги під час вступу на посаду засвідчує зобов'язання службовця перед суспільством і державою та відображає публічну спрямованість його діяльності.

Подальшу конкретизацію цих положень містить Закон України «Про державну службу». Зокрема, стаття 3 визначає засади державної служби, пов'язані зі служінням суспільним інтересам; стаття 10 установлює обов'язки службовця, серед яких – повага до прав і законних інтересів громадян; стаття 11 регламентує його права. У статті 17 наведено текст Присяги, відповідно до якої державний службовець бере на себе зобов'язання діяти в інтересах громадян і держави [2].

Стан наукової розробки проблеми. Питання сучасного змісту службових відносин в Україні досить широко представлене в юридичній науці, проте окремі його аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Значний внесок у формування уявлень про публічну службу, обсяг владних повноважень роботодавця та систему гарантій для службовців зробили В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, І. Б. Коліушко та В. П. Тимощук. Їхні дослідження стали підґрунтям для розвитку адміністративно-правових підходів до регулювання служби й забезпечення справедливості відповідних процедур.

Правове становище службовців, підстави дисциплінарної відповідальності, порядок оскарження управлінських рішень і здійснення судового контролю висвітлювали О. М. Пасенюк, В. М. Гаращук та О. В. Петришин. Трудоправові питання, зокрема укладення службових контрактів, організація праці та соціальний захист, досліджували Н. О. Болотіна, П. Д. Пилипенко й інші науковці. У працях О. Ф. Скакун уточнювався теоретичний зміст понять служби, службових повноважень і службової дисципліни. Організаційні засади публічної служби та механізми запобігання корупції розглядалися, серед іншого, у дослідженнях М. В. Савчина.

При цьому подальшого опрацювання потребують питання цифровізації службової діяльності, включаючи електронне кадрове адміністрування та використання алгоритмів під час ухвалення рішень. Недостатньо врегульованими залишаються дистанційні й змішані форми роботи, гарантії захисту викривачів, а також співвідношення суспільних потреб із правами службовців за умов воєнного стану. Окремим напрямом досліджень має стати впорядкування термінології та уточнення меж адміністративно-правового і трудоправового регулювання службових відносин. Сукупність цих питань підтверджує необхідність їх комплексного міждисциплінарного аналізу.

Метою наукової статті є вивчення трансформації поняття службових правовідносин як сфера реалізації принципу гендерної рівності

Виклад основного матеріалу. Публічна спрямованість службових відносин зумовлена тим, що професійна діяльність державного службовця має забезпечувати реалізацію конституційних прав і свобод людини . Саме це завдання визначає суспільне призначення служби та зміст обов'язків осіб, які її здійснюють.

Участь у службових відносинах означає не тільки набуття прав і владних повноважень, але й необхідність виконувати встановлені вимоги та дотримуватися нормативно визначених правил поведінки. Їх порушення є підставою для застосування юридичної відповідальності. У сфері служби така відповідальність має публічно-правову природу та забезпечує законність, належну дисципліну й сталість функціонування відповідних інституцій [8]. Її особливість полягає в тому, що держава визначає підстави та порядок застосування заходів впливу і водночас гарантує правомірність службової діяльності.

Формально службовець несе відповідальність перед суб'єктом призначення, однак за своїм змістом вона виражає його відповідальність перед державою, що пояснюється тим, що органи влади та їхні керівники реалізують державні повноваження і виступають від імені держави. Застосування дисциплі-

нарних та інших заходів у цьому контексті покликане насамперед забезпечити належну роботу служби як складової системи публічного управління.

Отже, юридична відповідальність у службових відносинах виконує функцію забезпечення правопорядку, сприяє результативності управлінського апарату та підтримує авторитет державної влади [8]. З огляду на публічну природу відносин, що виникають у процесі функціонування державної служби, їх регулювання має здійснюватися переважно засобами публічного права, передусім адміністративного.

Багатоаспектність службових відносин та їх зв'язок із кількома галузями права пояснюють відсутність єдиного наукового підходу до цієї категорії. Визначаючи її зміст і характерні риси, дослідники по-різному оцінюють співвідношення адміністративних і трудових елементів правового регулювання.

В. Ю. Поплавський дотримується широкого тлумачення, розглядаючи службові відносини як правові зв'язки у сфері публічної служби загалом. За такого розуміння до них належать відносини, що виникають не лише на державній службі, але й під час служби у Збройних силах України, Національній гвардії, органах прокуратури та інших інституціях, які виконують правоохоронні завдання й забезпечують захист національних інтересів [5].

Інший акцент простежується в позиції В. М. Грая. Науковець визначає службові відносини через нормативно впорядковані суспільні зв'язки між особою та державою, від імені якої діють відповідні органи або уповноважені представники. Призначення цих зв'язків полягає у виконанні державних функцій, а їхній обсяг охоплює виникнення, проходження та припинення служби [6]. Такий підхід дає змогу чіткіше окреслити учасників відносин, хоча їх змістовне наповнення потребує додаткового розкриття.

Л. Р. Біла-Тіунова пов'язує виникнення службових відносин з особливим різновидом трудової діяльності – службою. Її визначальними характеристиками є здійснення від імені держави, за її участю та для задоволення суспільних потреб. Відповідно, службові відносини не вичерпуються трудовим компонентом: їх публічно-правова основа визначає специфіку правового становища учасників [7].

В.М. Столбовий визначає, що абезпечення публічної безпеки та порядку залежить від належної організації службових правовідносин у правоохоронних органах [9]. Зокрема, вченим Національна поліція розглядається як орган, покликаний захищати права людини, суспільні й державні інтереси, протидіяти злочинності та допомагати особам, які цього потребують [11]. Її діяльність також охоплює реагування на загрози життю, здоров'ю та громадській безпеці [11]. Громадська безпека становить складову національної безпеки, тому правоохоронні органи беруть участь у забезпеченні обох сфер [12]. Національна безпека поєднує особистий, громадський і державний виміри, які необхідно розглядати у взаємозв'язку [13]. І при цьому В.М. Столбовий наголошує, що зміна структури поліції сама собою не забезпечує підвищення ефективності служби. Удосконалення службових правовідносин потребує змістовних законодавчих змін, належної професійної підготовки та узгодженої організації управління. Серед запропонованих заходів – упорядкування законодавства про публічний порядок і перегляд навчальних програм із залученням викладачів, які мають практичний досвід [9].

Зіставлення наведених позицій свідчить про комплексну природу службових відносин. Поєднуючи ознаки адміністративних і трудових правовідносин, вони утворюють особливу систему правових зв'язків. Її зміст полягає у взаємозалежності двох складових: виконання державних завдань та здійснення службовцем професійної діяльності, що зумовлює необхідність узгодження публічних потреб із можливостями особистого й професійного розвитку службовця.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

3. Легеза Ю., Тильчик В. Забезпечення електронного доступу до розгляду та вирішення спорів, пов'язаних із наданням публічних послуг у сфері соціального захисту, в порядку адміністративного судо-чинства України. Право і суспільство. 2025. No 5. Том 2. С. 544-550

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96 %D0%B2%D1%80

5. Поплавський В.Ю. До питання про визначення однак державно службових відносин. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 135–137.

6. Грай М.П. Державно-службові відносини в Україні: стан та напрями розвитку: автореф. дис. ... канд. наук. К., 2012. 23 с.

7. Біла-Тіунова Л. Р. Державна служба України. Загальна частина: навч. посібник. Одеса, 2020. 511 с.

8. Адміністративне право України: підруч. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

9. Столбовий В.М. Службові правовідносини у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №1. С. 150-153

10. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII.

11. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 URL:https://zakon.rada.gov.ua/go/877-2015-п

12. Фатхутдінов В. Г. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні: дис. …д.ю.н. Київ, 2017. 445 с.

13. Ліпкан В. А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України. Київ, 2008.

14. Столбовий В.М. Службові правовідносини у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №1. С. 150-153

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 No. 254k/96-VR. (1996). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text [in Ukrainian].

2. Pro derzhavnu sluzhbu [On civil service]: Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 No. 889-VIII. (2015). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 [in Ukrainian].

3. Leheza, Yu., & Tylchyk, V. (2025). Zabezpechennia elektronnoho dostupu do rozghliadu ta vyrishennia sporiv, poviazanykh iz nadanniam publichnykh posluh u sferi sotsialnoho zakhystu, v poriadku administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Ensuring electronic access to the consideration and resolution of disputes related to the provision of public services in the field of social protection through administrative proceedings in Ukraine]. Pravo i suspilstvo – Law and Society, 5(2), 544–550 [in Ukrainian].

4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 No. 2341-III. (2001). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 [in Ukrainian].

5. Poplavskyi, V. Yu. (2014). Do pytannia pro vyznachennia oznak derzhavno-sluzhbovykh vidnosyn [On defining the characteristics of civil service relations]. Porivnialno-analitychne pravo – Comparative and Analytical Law, 1, 135–137 [in Ukrainian].

6. Hrai, M. P. (2012). Derzhavno-sluzhbovi vidnosyny v Ukraini: stan ta napriamy rozvytku [Civil service relations in Ukraine: Current state and development directions]. Extended abstract of a candidate's thesis. Kyiv. 23 p. [in Ukrainian].

7. Bila-Tiunova, L. R. (2020). Derzhavna sluzhba Ukrainy. Zahalna chastyna [Civil service of Ukraine: General part]. Odesa. 511 p. [in Ukrainian].

8. Kolpakov, V. K., & Kuzmenko, O. V. (2003). Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter. 544 p. [in Ukrainian].

9. Stolbovyi, V. M. (2019). Sluzhbovi pravovidnosyny u sferi zabezpechennia publichnoi bezpeky ta poriadku [Service legal relations in the field of ensuring public security and order]. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical Scientific and Electronic Journal, 1, 150–153 [in Ukrainian].

10. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On national security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 No. 2469-VIII. (2018). [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Natsionalnu politsiiu [On approval of the Regulation on the National Police]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.10.2015 No. 877. (2015). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/go/877-2015-п [in Ukrainian].

12. Fatkhutdinov, V. H. (2017). Administratyvno-pravove zabezpechennia hromadskoi bezpeky v Ukraini [Administrative and legal support for public security in Ukraine]. Doctor's thesis. Kyiv. 445 p. [in Ukrainian].

13. Lipkan, V. A. (2008). Administratyvno-pravovi osnovy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Administrative and legal foundations for ensuring the national security of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

14. Stolbovyi, V. M. (2019). Sluzhbovi pravovidnosyny u sferi zabezpechennia publichnoi bezpeky ta poriadku [Service legal relations in the field of ensuring public security and order]. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical Scientific and Electronic Journal, 1, 150–153 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 27.10.2025
Дата прийняття статті: 19.11.2025
Опубліковано: 29.12.2025